

Jadwiga Mazur

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Hazard – droga wejścia do przestępstwa. Próba analizy zjawiska

Streszczenie

Hazard jest analizowany głównie jako uzależnienie, ale można go rozpatrywać także jako drogę prowadzącą ku przestępstwom. W artykule podjęto próbę analizy tego zjawiska, opisując hazard jako uzależnienie, jego miejsce w badaniach, próbę teoretycznej analizy oraz możliwość wejścia przez hazard na drogę przestępstwa.

Słowa kluczowe: hazard, uzależnienie, przestępstwo

Hazard ma różne oblicza, od przyjmowania zakładów w zakładach bukmacherskich, gry w lotto po uzależnienie od gry w kasynach. Nadzieja na wygraną dotyczy nie tylko zysku finansowego, ale również poczucia szczęścia, radości z wygranej w ogóle. Jakkolwiek by nie racjonalizować hazardu, prowadzi może z czasem do próby pozyskiwania zasobów na dalszą grę niezgodnie z prawem, kosztem bliskich, ale także samego gracza. Hazardowi często towarzyszą również naruszenia norm prawnych związanych z przestępczością narkotykową, korupcją, wymuszeniami, fałszerstwem itp. Celem artykułu jest próba analizy zjawiska hazardu i jego wpływu na przestępczość.

Uzależnienie

Hazard fascynował ludzi od zarania wieków. Opisywano to zjawisko zarówno w literaturze naukowej, jak i pięknej, chętnie przedstawiano go również w obrazach filmowych, takich jak *Żądło*, z kreacjami Roberta Redforda i Paula Newmana, *Kasyno* z Robertem De Niro czy chociażby *Casino Royale*. Rozpowszechniony jest również wizerunek hazardu powiązanego ze światem przestępczym. Traktowany jest często jako jedno z uzależnień. Uzależnienie to zjawisko złożone, które trudno jest ująć w formę precyzyjnej definicji, najczęściej określa się je jako „pragnienie danej rzeczy lub danego zachowania; osoba powtarza dane zachowanie według określonego ustalonego (stereotypowego) rytuału; następuje fizjologiczne lub psychiczne uzależnienie, tak że zachowanie przestaje być dowolne, a staje się przymusowe; przynoszona przez działanie satysfakcja szybko się kończy i osoba zaczyna powtarzać działanie coraz częściej; z czasem rozwija się poczucie winy i żalu; po pewnym

czasie zachowanie zaczyna prowadzić do negatywnych dla osoby skutków, staje się szkodliwe (Antonides i Raaij 2003: 48). Ponieważ definicje uzależnień wskazują na uzależnienie od środków chemicznych, można tu przytoczyć także definicję Philipa G. Zimbardo i Richarda J. Gerriga, którzy wskazują, że jest to „stan, w którym organizm domaga się danego środka, aby funkcjonować bez fizjologicznych i psychicznych reakcji na jego brak; często wskutek tolerancji i uzależnienia (Zimbardo i Gerrig 2012: 780). Takim środkiem mogą być różne formy hazardu. Pragnieniu takiemu towarzyszą określone ceremoniał, rytuały.

Hazard wywołuje uzależnienie zarówno w wymiarze psychicznym, jak i fizycznym. W wymiarze psychicznym to zaburzenia emocjonalne, także oderwanie od rzeczywistości, często utrata poczucia własnej wartości, poczucie winy w sytuacji przegranej, niejednokrotnie spore problemy z radzeniem sobie w sytuacjach trudnych. Towarzyszy im podejrzliwość i nieufność.

Objawy fizyczne to wywołane częstym napięciem i stresem zaburzenia rytmu serca, towarzyszące im zaburzenia układu krążenia i inne, charakterystyczne również dla pozostałych uzależnień (Niewiadomska, Brzezińska i Lelonek 2005: 139–153). Hazardowi mogą towarzyszyć też inne uzależnienia, takie jak alkoholizm, narkomania czy uzależnienie od środków psychoaktywnych, a ponadto może się pojawić jako „efekt uboczny” wchodzenie na drogę przestępstwa, aby uzyskać środki na dalszą grę.

Hazard

Historia gier i hazardu ma długą historię od gry w kości w starożytnej Mezopotamii po współczesne możliwości gry hazardowej w Internecie. Stawką w grze są pieniądze lub dobra materialne a wynik zależy od losu. Współcześnie hazard przybiera różne formy od gry w kasynach, na wyścigach konnych po proste gry na automatach, obstawianie gier sportowych, spekulacje giełdowe itp. Hazard generalnie przypomina grę: „Poniekąd słusznie. Bez gry nie ma hazardu, a gra, jako taka też może być rozmaita. W karty, w ruletkę, w toto-lotka, na giełdzie, w golfa, w bilard, na wyścigach” (Chmielewska 1997: 3).

Moc hazardu, podobnie jak w innych uzależnieniach, opiera się na prostym mechanizmie psychologicznym – na potrzebie przeżycia pożądanego napięcia powiązanego z grą oraz mechanizmem nagrody. Nawet kara, która jest przegraną, negatywną wypłatą za niepowodzenie w grze, zachęca do dalszego grania.

Do najczęściej występujących gier zalicza się ruletkę, pokera, automaty do gier – blackjack, różnego rodzaju loterie i gry liczbowe, takie jak chociażby Lotto w Polsce, wyścigi konne czy hazard online (Niewiadomska, Brzezińska i Lelonek 2005: 14–47). Ogólnopolskie badania skali uzależnienia od hazardu w Polsce przeprowadziło, na zlecenie Fundacji LOTTO Milion Marzeń, w dniach 9–28 lutego 2011 roku Centrum Badania Opinii Społecznej CBOS. Z wywiadów przeprowadzonych (CAPI) w ogólnopolskiej grupie reprezentatywnej w wieku 18+, wynika,

że: najczęściej „uzależniają” automaty, które mają niską możliwość wygranych, bo około 40% grających wykazuje oznaki nałogu. Dalej – gry liczbowe i zdraпки LOTTO, poniżej 3%, a rzeczywista liczba jednostek uzależnionych od gier wymagających inwestycji finansowych typu „automaty, karty, zakłady bukmacherskie, gry liczbowe, zdraпки, konkursy SMS itp. może być wyższa niż 3,9%” (Uzależnienie 2011). Wyniki badania wskazują, że w społeczeństwie widoczna jest duża świadomość możliwości uzależnienia od gier – 95% badanych uważa, że jest to zdecydowanie lub raczej możliwe. Z kolei 40% respondentów bierze udział w grach LOTTO, chociaż tylko 2,5% respondentów, którzy grają w gry liczbowe i 2,6% w zdraпки wskazuje na ryzyko podatności na uzależnienie. Z badań wynika, że LOTTO to powszechna i nie wymagająca dużej inwestycji rozrywka, która ma minimalne ryzyko uzależnienia. Natomiast spore obroty w zakładach bukmacherskich i kasynach są skoncentrowane na niewielkiej części populacji (Uzależnienie 2011).

Wyniki badań CBOS wskazują, że ryzyko uzależnienia od hazardu związane jest przede wszystkim z typem gry. Za najbezpieczniejsze uznano gry liczbowe i loterie oferowane przez Totalizator Sportowy: kilkukrotna niemożność przerwania gry wynikająca z chęci odegrania się dotyczy jedynie 7% grających. W przypadku uczestników konkursów SMS-owych co dziesiąty gracz (11%) nie mógł przerwać gry, oczekując na wygraną. Natomiast większe zagrożenie uzależnienia stanowią gry na automatach o niskich wygranych, zakłady bukmacherskie, poker, gry w salo-nach gier, kasynach czy w Internecie (Uzależnienie 2011).

Hazard kojarzony jest głównie z grą, zabawą a w kontekście uzależnień jest postrzegany jako mniej groźny niż inne nałogi. Nie uprawia się alkoholizmu lub narkomanii, jedynie gry określane są jako hazard. Bardziej przypominają rodzaj sportu a w kontekście hazardu używane są określenia związane z grą np. grać w lotto, pokera, ruletkę, na giełdzie.

Zagrożenie wejścia w przestępczość pojawia się dopiero w sytuacji przekroczenia granicy w pozyskiwaniu środków na grę w sposób akceptowany społecznie. Należy zaznaczyć, że kwestie prawne gier hazardowych rozstrzyga wprowadzona 1 stycznia 2010 roku Ustawa o grach hazardowych. Przed jej wprowadzeniem Trybunał Sprawiedliwości UE (TSUE) uznał, że „przepisy wymagały notyfikacji Komisji Europejskiej, która oceniłaby je pod kątem zgodności z prawem UE” (Czubkowska 2012).

Hazard – badania

Z badań przeprowadzonych przez CBOS w roku 2011 wynika, że udział w grach hazardowych w ciągu danego okresu deklaruje co drugi dorosły Polak (50%), a spośród istniejących na polskim rynku gier, w których wygrywa się pieniądze, maksymalnym zainteresowaniem cieszą się stale gry Totalizatora Sportowego, w których deklaruje udział ponad dwie piąte Polaków. Kolejne miejsca zajmują konkursy i loterie SMS-owe – gra w nie prawie co piąty dorosły Polak (Uzależnienie 2001).

Wyniki badań opublikowane przez CBOS w 2015 roku wskazują również, że co trzeci Polak w wieku 15+ grał w jakieś gry na pieniądze (34,2%). Najczęściej, podobnie jak wykazały poprzednie badania, Polacy grają w gry liczbowe Totalizatora Sportowego (26,8%), w dalszej kolejności pojawiły się gry w zdrapki (13,3%) oraz loterie i konkursy SMS-owe (7,4%). Natomiast grę na automatach z niewielkim wygranymi deklaruje (4,5%) badanych. Co ciekawe, Polacy w wieku 15 lat i więcej (7,1% osób) grają w jakąś grę na pieniądze co najmniej dwa razy na tydzień. Z badań uzyskanych w teście screeningowym wynika również, że symptomy zagrożenia uzależnieniem od hazardu pojawiają się u 5,3% ogółu Polaków w wieku 15+, a 0,7% osób w tej grupie wiekowej zdradza pewne symptomy uzależnienia. Natomiast wśród grających w gry na pieniądze prawdziwy problem z hazardem może mieć 2,2% graczy. Z kolei najbardziej zagrożeni uzależnieniem gier w Internecie są niepełnoletni (Pracoholicy 2015).

Wyniki badań generalnie wskazują na tendencję do korzystania z gier hazardowych, przy czym niepokojące wydają się wyniki badań wśród młodzieży, u której popadnięcie w ten rodzaj uzależnienia może łączyć się z wejściem na drogę przestępstwa, w celu pozyskania zasobów na dalszą grę. W związku z tym konieczne jest podejmowanie wyzwań profilaktycznych mało zauważanego do tej pory obszaru zagrożeń jakim jest hazard. Tym bardziej, że hazard może stać się powodem naruszenia norm prawnych.

Analiza teoretyczna hazardu

Analiza teoretyczna hazardu jest dość trudna, sugestywnie nasuwają się do analizy tego zjawiska teorie napięcia, zakładające, że zwiększony poziom ludzkich aspiracji skorelowany z uświadomieniem sobie niewielkiego prawdopodobieństwa ich realizacji, może stać się przyczyną, czynnikiem sprzyjającym pojawieniu się natężonych reakcji emocjonalnych. Te znów mogą prowadzić do popełniania przestępstw przez jednostkę (Cabalski 2014: 192). Jeden z autorów tej teorii Robert Agnew skoncentrował się na perspektywie społeczno-psychologicznej, zwracając uwagę na specyficzne relacje zachodzące pomiędzy jednostką a jej bliskim otoczeniem, które mogą doprowadzić do pojawienia się czynów przestępczych (Czerwińska-Jakimiuk 2011: 41; Agnew 1985: 152). Jednostka może stać się sprawcą przestępstwa w efekcie problemów interakcyjnych z otoczeniem, pod wpływem negatywnych emocji i bodźców (Agnew 1985: 152) oraz różnych powiązań z innymi, co utrudnia jej pozyskanie lub utrzymanie dodatknych zasobów (Agnew 1992).

Źródłami napięć potencjalnie prowadzących do popełnienia przestępstwa, mogą być brak potencjału i zdolności do zdobywania wartościowych i uznanych celów społecznych, utrata ważnej dla jednostki pozycji społecznej, pracy, zasobów materialnych, a także zdarzenia, które są blisko związane ze znaczącym otoczeniem jednostki i potrzeba uwolnienia emocji (Agnew 1985). Każde z wymienionych napięć może wpływać na wejście na drogę przestępstwa powiązanego bezpośrednio

lub pośrednio z hazardem. Zwłaszcza jeśli pozwoli jednostce na uwolnienie negatywnych emocji lub pozyskanie dóbr, które uznaje za atrakcyjne. Takie teoretyczne podejście pozwoliłoby na wyjaśnienie, dlaczego jednostki wchodzą na drogę przestępstwa bezpośrednio lub pośrednio związanego z hazardem oraz w jaki sposób hazard staje się oprócz uzależnienia motywem do przekraczania norm prawnych.

Inne podejście teoretyczne, które może być przydatne w analizie tego zjawiska to teoria neutralizacji Davida Matzy i Greshama M. Sykesa, którzy próbują wyjaśnić, dlaczego jednostka narusza normy, z równoczesnym przeświadczeniem, że należy ich przestrzegać (Matza, Sykes 1957: 667–668; Siemaszko 1993: 84–185).

Podejście to zakłada, że młodzież dopuszcza się przestępstw przez internalizację zachowań, norm, wartości podczas procesu socjalizacji a jednostka nie neguje popełnionego czynu, wskazując jednocześnie na sytuację, która doprowadziła ją do zaprzestania przestrzegania obowiązującej normy. Racjonalizacja zachowania ma zmniejszyć pojawiające się poczucie lęku i poczucie winy, umożliwiając popełnianie przestępstw i pełniąc funkcję motywacyjną. Ten rodzaj racjonalizacji Matza i Sykes określili technikami neutralizacji (Matza i Sykes 1957: 667–668; Siemaszko 1993: 84–185).

Do technik tych należą kwestionowanie odpowiedzialności, które opiera się na idei odwoływania się do zbiegu okoliczności, oddziaływania sił zewnętrznych (zewnętrzsterowność); kwestionowanie szkody, polegające na niwelowaniu normy przez podważanie ważności wyrządzonej krzywdy; kwestionowanie ofiary, przejawiające się w minimalizacji roli ofiary, a nawet odrzucenia jej istnienia; potępienie potępiających – technika, a raczej rodzaj socjotechniki pozwalającej na zmianę uwagi z czynów sprawcy na zachowanie tych, którzy wydają sądy wobec niego; odwołanie się do wyższych racji – odwołanie się sprawcy do trudności lub okoliczności w jakich się znajduje (Matza i Sykes 1957: 667–668; Siemaszko 1993: 188–194).

Powyższe teoretyczne można zastosować do analizy zjawiska hazardu i wchodzenia w związku z tym na drogę przestępczości przez młodzież i ludzi młodych, którzy w procesie socjalizacji przyswoili sobie uznawane przez społeczeństwo normy, ale wskutek różnych niesprzyjających dla nich okoliczności, naruszają je. Proponowane podejścia teoretyczne nie są oczywiście jedynymi, ale mogą stanowić punkt wyjścia do badań tego zjawiska.

Hazard a przestępczość

Hazard niesie ze sobą uzależnienie i nawet jeśli rozpatrywać go można w kategorii zabawy jest związany z niebezpieczeństwem wejścia na drogę przestępczości. Społeczeństwo konsumpcyjne powiązane jest pośrednio z reklamą zachęcającą do korzystania z dóbr i usług, które przynoszą przyjemność i korzyść, jakkolwiek by ją rozumieć. Hazard jako jedna z form spędzania wolnego czasu, zabawy, rozrywki i gry wpisuje się w społeczeństwo konsumpcyjne. Hazardowi może również sprzyjać kryzys ekonomiczny, kiedy pojawiają się różne próby poprawy warunków życia,

m.in. poprzez udział w grze. Wymaga ona jednak inwestycji, od niewielkich sum po duże kwoty. Gracze bywają różni, a sposób pozyskiwania zasobów na dalszą grę często powoduje naruszanie dóbr innych.

Dokonanie typologii osób uprawiających hazard nie jest łatwe. Pośrednio służą temu wyniki badań oraz badania kwestionariuszem. Jednym z najstarszych jest *Kwestionariusz 20 pytań anonimowych hazardzistów (Gambler Anonymous 20 Questions)*, innymi narzędziami są SOGS (*South Oak Gambling Screen*), CPGI (*Canadian Problem Gambling Index*) czy kwestionariusz zachowań hazardowych KFG Petry & Baulig (Wojewódzka 2012: 23). „Do wejścia w uzależnienie może się przyczynić wiele zdarzeń i sytuacji trudnych w tym wyjątkowo przykre doświadczenia życiowe, takie jak problemy w związku, separacja, ciąża lub problemy w pracy” (Sieczkowska 2016). W opisywanych profilach ewentualnego hazardzisty wskazuje się, że w „grupie ryzyka są samotni mężczyźni w wieku około 30 lat, mieszkający w dużych miastach” (Sieczkowska 2016).

Z kolei ze względu na stopień zaangażowania graczy kategoryzuje się na: gracza niedzielnego, profesjonalnego oraz patologicznego, kiedy pojawia się brak kontroli nad grą (Lelonek-Kuleta 2013: 107–124). Natomiast na podstawie badań angielskich nastolatków, często korzystających z automatów do gier, ponieważ „gra na automatach jest prawnie dozwolona dla osób poniżej 18 roku życia” (Niewiadomska, Brzezińska i Lelonek 2005: 50) wyróżniono następujące typy graczy: król salonów – gracz wykazuje nieduże prawdopodobieństwo uzależnienia; pogromca automatów – jego celem jest wykazanie się zręcznością i pokonanie maszyny grającej, tu pojawia się już spore prawdopodobieństwo uzależnienia; poszukiwacz akcji – celem gry jest przeżywanie emocji, imponowanie innym; artysta ucieczki – poszukujący zapomnienia, odizolowany społecznie, gra jest pocieszeniem w problemach życiowych; niepraktykujący – bardziej asystuje przy grze, niż gra (Griffiths 2004: 19–26).

Natomiast Richard Custer wyróżnia graczy: profesjonalnych – grających zawodowo, tu występuje niskie ryzyko uzależnienia; graczy antyspołecznych – poszukujących mniej legalnych form zdobywania zasobów; graczy okazjonalnych – traktujących grę jako zabawę; graczy hobbystycznych – dla których gra to hobby, relaks; graczy ucieczkowych – dla których gra to fundamentalna aktywność, potrafią oni w związku z tym wejść na drogę przestępstwa dla wygranej (Griffiths 2004: 26).

Autorzy badania CBOS stwierdzają, że specyfika gier hazardowych umożliwia wyodrębnienie trzech grup graczy o nieznacznie odróżnialnych parametrach społeczno-demograficznych. Pierwszą grupę tworzą grający w Lotto, Multi Multi, Mini Lotto, a także inne gry liczbowe oraz loterie Totalizatora Sportowego. W tej grupie nieco przeważają mężczyźni (57%), w średnim wieku i starsi, ponadto prawie połowa (46%) ma co najmniej 45 lat. Są to głównie mieszkańcy dużych miast, gdzie w Totalizatora Sportowego gra prawie co druga badana osoba, wśród mieszkańców wsi natomiast co trzecia. Ponadto grający mają przynajmniej średnie wykształcenie oraz dobre warunki materialne. Drugą grupą graczy są uczestnicy gier i loterii SMS-owych, w których kobiety uczestniczą tak często jak mężczyźni, przy czym

uczestnictwo w loteriach i konkursach SMS-owych deklarują głównie osoby młodsze, gracze mieszczą się w kategoriach wiekowych: 18–24 lata (22%), 25–34 lata (24%) i 35–44 lata (26%). Udział tej grupy wśród ogółu uczestniczących w tego typu grach przekracza dwie trzecie (67%). Zainteresowanie tego typu grą spada wyraźnie, bo do 3%, w najstarszej grupie wiekowej (65 i więcej lat). Ponadto gry SMS-owe są popularniejsze w mniejszych ośrodkach miejskich. Trzecia grupa grających to osoby uczestniczące w grach na automatach o niskich wygranych, grające w zakładach bukmacherskich, w pokera oraz w salonach gier, kasynach i w Internecie. Są to głównie mężczyźni (76% graczy) i osoby w wieku od 18 do 34 lat (65%) (Polak 2011). Typologie graczy nie ograniczają się do tych wymienionych w artykule, można ich przytoczyć więcej z podziałem na płeć, wiek czy nawet wykształcenie. Niemniej można w nich wyróżnić podstawowe kategorie osób.

Pierwszą z nich jest grupa osób biorących udział w hazardzie, ale nie uzależniająca się. Są to zarówno hobbyści, jak i osoby grające dla zabawy i przyjemności. Osoby te grają sporymi kwotami, ale należą tu również drobni gracze Lotto.

Druga kategoria to osoby uzależnione, dla których celem jest zarówno pozyskanie środków do dalszej gry, jak i odbudowanie utraconych zasobów. Ta grupa najbardziej narażona jest na wejście na drogę przestępstwa. Gracze należący do tej grupy często korzystają z używek (narkotyki, alkohol), a także próbują pozyskiwać zasoby na dalszą grę niezgodnie z prawem (kradzieże, fałszerstwa, wymuszenia itp.). W tej grupie mieszczą się również osoby uzależnione od gier hazardowych.

Trzecia grupa to osoby korzystające z gier hazardowych z przyczyn wynikających ze stanu emocjonalnego (niekomfortowego), w którym się znajdują oraz osoby próbujące swoich sił w zręczności w obsłudze maszyn grających. Celem nie jest tutaj bezpośrednio pozyskanie zasobów, lecz bardziej zaspokojenie innych potrzeb. Podana typologia oczywiście nie jest pełna, to jedynie próba dokonania pewnych kategoryzacji, które mogą być podstawą do dalszych analiz. Niemniej pozwala na wyłonienie grupy, w której hazard niesie ze sobą możliwość wejścia na drogę przestępstwa, od zwykłej kradzieży i fałszerstwa, po korupcję. Ta ostatnia kategoria przestępstwa jest nagłaśniana głównie przez media w sytuacjach takich jak odkrycie różnych form „kupowania” wyników rozgrywek sportowych, zwłaszcza meczy piłki nożnej¹.

Przestępczość i hazard to również możliwość łączenia gry z narkotykami i alkoholem oraz pozyskiwaniem dodatkowo środków na te używki. Ponad „30% hazardzistów jest (...) uzależnionych od alkoholu lub narkotyków” (Sieczkowska 2016), co wskazuje na współzależność między hazardem a przestępczością, chociażby związaną z narkotykami. Hazard powiązany z przestępczością ma wymiar nie tylko

---

¹ Jako przykład można podać mecze eliminacji mundialu i mistrzostw świata oraz dwa spotkania grupowe Ligi Mistrzów. „Szczegółów nie ujawnił, zasłaniając się tajemnicą śledztwa (...) w kręgu podejrzeń jest 380 spotkań rozegranych w Europie” – M. Piątek, *Wygrywanie na przegrywaniu*, <http://www.polityka.pl/spoleczenstwo/artykuly/1535791,1,jak%E2%80%-94dzialaja-zaklady-bukmacherskie-w-polsce.read> (dostęp: 10.06.2013).

jednostkowy. Pojawiają się również tzw. mafie hazardowe, prowadzące nielegalne saloniki z automatami do gier i inne miejsca pozwalające czerpać nielegalne zyski.

Przestępczość zorganizowana również obejmuje obszary związane z hazardem, przy czym gracze są tutaj traktowani bardziej jako pożądaní klienci, a ich uzależnienie od gry jest czynnikiem sprzyjającym pomnażaniu zysków. Nie ma zbyt wielu publikacji poświęconych przestępczości zorganizowanej związanej z hazardem – temat jest warty zainteresowania, ale do badania dość trudny. Częściej poruszany jest przez media w kontekście korupcji w sporcie, a dokładniej – w odniesieniu do zakładów sportowych. Przestępczości związanej z hazardem sprzyja również postęp techniczny, dzięki którym zmieniają się style stosowanych rozwiązań. Zasięg działania tego typu przestępczości, jej intensywność i dynamika sprawiają, że czasami nazywa się ją piątą władzą. Różne formy korumpowania struktur organizacyjnych pozwalają na prowadzenie przedsięwzięć o charakterze ekonomicznym, nastawionych na monopolizowanie określonego rynku, często z powodzeniem.

W programie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020 (Program 2015) w rozdziale 2.1.3.6 *Przestępstwa związane z funkcjonowaniem rynku gier hazardowych* zwraca się uwagę na to, że hazard traktowany jako kategoria rozrywki nie jest problemem w sytuacji, gdy państwo podejmie się utworzenia regulacji prawnych, wyznaczających ramy takiej działalności. Jednakże nie wszystkie aspekty powiązane z hazardem są łatwe czy nawet możliwe do dokładnego skodyfikowania. Zwraca się uwagę na poniższe strefy zagrożeń, które mogą pojawiać się niezależnie od prawodawstwa. należą do nich:

- „organizowanie nielegalnych gier hazardowych poprzez Internet, w tym przez krajowych podmiotów-pośredników (providerów), z wykorzystaniem serwerów zlokalizowanych na terytorium RP lub państw z liberalnymi przepisami w tym obszarze,
- organizowanie gier hazardowych na automatach bez wymaganego zezwolenia,
- legalizacja środków finansowych pochodzących z przestępstw (pranie pieniędzy),
- inwestowanie środków finansowych przez zorganizowane grupy przestępcze w legalne przedsięwzięcia np. zakup akcji lub udziałów w spółkach działających na rynku hazardowym” (Program 2015).

Rozpatrując kolejne punkty można stwierdzić, że samo organizowanie gier przez Internet może być wyjściem do popełniania szeregu przestępstw, w tym oszustw. Organizowanie gier hazardowych na automatach bez wymaganego zezwolenia naraża skarb państwa na utratę dochodów z zezwoleń na gry, a także dochodów z podatków. Z kolei legalizacja środków finansowych pochodzących z przestępstw (pranie pieniędzy), to również potencjalna utrata dochodów z podatków, ale również możliwość skorumpowania pracowników banków, którzy ułatwiają ukrycie nielegalnych dochodów.

Kolejne zagrożenie – inwestowanie środków finansowych przez zorganizowane grupy przestępcze w legalne przedsięwzięcia, np. zakup akcji lub udziałów w spółkach działających na rynku hazardowym, to szczególny rodzaj zagrożenia, który

powoduje wejście na drogę przestępstwa wielu jednostek. Ponadto należy zaznaczyć, że sprawcy korzystają z nowych rozwiązań technologicznych, co daje im w dużej mierze anonimowość i znacznie utrudnia ich ujawnienie i gromadzenie dowodów.

Obszary związane z hazardem są szczególnie zagrożeniem, tym bardziej, że nie są jeszcze dobrze zbadane, nie do końca wiadomo też jaka jest faktyczna skala zagrożeń. Przestępstwa powiązane z hazardem odnoszą się w tym wypadku zarówno do jednostek, jak i organizacji, a także państwa. Próba zapobiegania hazardowi jest także pośrednią próbą pomocy nie tylko jednostkom, ale i organizacjom narażonym na straty.

Zapobieganie

Zapobieganie hazardowi może odbywać się na kilka sposobów. Najbardziej podstawową jest pomoc osobom uzależnionym, proponowana zarówno przez poradnie psychologiczne, jak i wyspecjalizowane prywatne gabinety terapeutyczne.

Inna droga wiąże się z instytucjami finansowymi – przewiduje się zapobieganie prowadzeniu działalności w zakresie obrotu instrumentami finansowymi bez zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego, podawaniu nieprawdziwych danych w dokumentach informacyjnych, ujawnianiu i wykorzystywaniu informacji poufnej, manipulowaniu instrumentami finansowymi itp. (Program 2015: 19).

W procesie zapobiegania hazardowi, zgodnie z programem przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020, biorą udział również służby, organy i instytucje realizujące zadania w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej. Wśród nich wymienia się resort finansów, Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej, izby i urzędy skarbowe, Służbę Celną, Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej. Natomiast w ramach resortu spraw wewnętrznych wymienia się Ministra Spraw Wewnętrznych, Policję, Straż Graniczną, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Prokuraturę, Komisję Nadzoru Finansowego (Program 2015: 21). Podejście takie implikuje potrzebę współpracy pomiędzy organami ścigania, a innymi podmiotami, w tym administracją publiczną i organizacjami przedstawicielskimi reprezentującymi interesy podmiotów. Obszary współpracy to identyfikacji zagrożeń, wypracowywania skutecznych rozwiązań prawnych, wymiana informacji i doświadczeń.

Głównym celem programu jest zwiększenie zdolności właściwych służb, organów i instytucji do przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej oraz wspieranie mechanizmów pozwalających na ograniczanie sfer aktywności przestępczej. Główny cel Programu wynika bezpośrednio z nadrzędnej wobec niego Strategii „Sprawne Państwo 2020”. Natomiast zadania mają charakter przekrojowy i odnoszą się do różnych aspektów przestępczości. Odpowiadają jednocześnie pojęciu zintegrowanego (horyzontalnego) podejścia do przestępczości

zorganizowanej stosowanego w terminologii na poziomie Unii Europejskiej (Program 2015: 28). Efektywność jest mierzona przez sprawozdawczość postępów we wdrażaniu określonych priorytetów Planu działań. Ponadto, co roku w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, na podstawie otrzymywanych informacji od zaangażowanych podmiotów opracowywany jest raport dotyczący postępów w realizacji Programu, z którym zapoznaje się Rada Ministrów.

Niektóre zadania o charakterze profilaktycznym, ale i informacyjnym, pośrednio wypełniają media, które w sposób sensacyjny informują o zatrzymaniach związanych z mafią hazardową. W przekazach komunikują nie tylko o strukturze mafii, sposobach jej działania, ale i o formach oszustw na szkodę graczy. Jako przykład można podać informację zatytułowaną *Wielki sukces policji. Mafia hazardowa rozbita*, zamieszczoną na portalu polskieradio.pl, w której podano szczegóły dotyczące zatrzymania i sposobu oszukiwania graczy: „11 osób zostało zatrzymanych w sprawie – jak to określa policja – największej w historii zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się hazardem. Na nielegalnym procederze przestępcy mogli zarobić nawet 150 mln złotych (...) Wielka obława policji i służby celnej na nielegalny hazard. Centralne Biuro Śledcze i Służba Celna w ciągu 24 godzinnej akcji przeprowadzonej na terenie całego kraju przeszukały ponad 800 lokali gastronomicznych, salonów gier i stacji paliw i zabezpieczyli prawie 1200 terminali internetowych do gry. Maszyny były specjalnie zmodyfikowane – mówi młodszy aspirant Piotr Pogoda. Zachęcały do wrzucania pieniędzy, które rzekomo miały być inwestowane na giełdzie. Wygrywała co dwudziesta osoba, ale częstotliwość wygranych nie była określona z góry” (*Wielki sukces* 2013). Można więc stwierdzić, że media chociaż poszukują sensacji, pośrednio pełnią również funkcję profilaktyczną.

Podsumowanie

Hazard towarzyszący nam od zarania dziejów może być traktowany zarówno jako forma zabawy, jak i obszar poważnych zagrożeń w różnych kategoriach wiekowych. Dla młodzieży może to być wejście na drogę przestępstwa, dla osób dorosłych – decyzja o zdobywaniu zasobów na dalszą grę w sposób nielegalny, naruszający prawo. Dla grup przestępczych to obszar pozyskiwania ogromnych zasobów, połączonych z przestępczością finansową, korupcją itp.

Tematyka hazardu nie jest często podejmowana przez kryminologię, ponieważ niejednokrotnie traktuje się ją jako rodzaj uzależnienia jednostek. Warto jednak podjąć wyzwania badawcze dotyczące hazardu jako przestępstwa będącego skutkiem ludzkich słabości i efektem pracy dobrze zorganizowanych grup przestępczych.

Bibliografia

- Agnew R. (1985). *A revised strain theory of delinquency*. *Social Forces*, 64 (1).
- Agnew R. (1992). *Foundation for a general strain theory of crime and delinquency*. *Criminology*, 30.

- Antonides G., van Raaij, F. (2003). *Zachowanie konsumenta*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cabalski M. (2014). *Przemoc stosowana przez kobiety*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Chmielewska J. (1997). *Hazard*. Warszawa: Wydawnictwo „VERS”.
- Czerwińska-Jakimiuk E. (2011). *Przestępczość młodocianych. Interpretacja zjawiska w świetle ogólnej teorii napięcia Roberta Agnew*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Czubkowska S. (2012). *Branża hazardowa uderzy w budżet państwa*, <http://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/398468,po-wyroku-unijnego-trybunalu-firmy-hazardowe-wystapia-o-odszkodowania.html>.
- Griffiths M. (2004). *Gry i hazard. Uzależnienia w okresie dorastania*. Gdańsk: GWP.
- Lelonek-Kuleta B. (2013). *Wiara w szczęśliwy los drogą do cierpienia? Patologiczny hazard w podejściu poznawczym*. Horyzonty psychologii, t. 3.
- Matza D., Sykes G.M. (1957). *Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency*. American Sociological Review, t. 22.
- Niewiadomska I., Brzezińska M., Lelonek B. (2005). *Hazard*. Lublin: Wydawnictwo „Gaudium”.
- Piątek M. (2013). *Wygrywanie na przegrywaniu*, <http://www.polityka.pl/spoleczenstwo/artykuly/1535791,1,jak%E2%80%94dzialaja-zaklady-bukmacherskie-w-polsce.read>.
- Sieczkowska M. (2016). *Uzależnienie od hazardu – przyczyny, skutki i sposoby leczenia*, http://uzaleznieniabehawioralne.pl/index.php?option=com_content&view=category&id=8&Itemid=103.
- Wojewódzka B. (2012). *Diagnoza patologicznego hazardzisty i kierunki pracy terapeutycznej z osobami uzależnionymi od hazardu*. W: A. Różycki (red.), *Wolni od uzależnień behawioralnych. Raport pokonferencyjny*. Opole.
- Zimbardo P.G., Gerrig R.J., (2012). *Psychologia i życie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Źródła internetowe

- Polak w szponach hazardu*, CBOS BS/64/2011 Warszawa, maj 2011, http://www.cbos.pl/SPI-SKOM.POL/2011/K_064_11.PDF (dostęp 20.06.2016).
- Pracoholicy, siecioholicy, hazardziści... Uzależnienia od zachowań*, komunikat CBOS nr 76/2015 Warszawa, czerwiec 2015, http://www.cbos.pl/SPI-SKOM.POL/2015/K_076_15.PDF.
- Program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020, <http://dziennikubezpieczeniowy.pl/pub/150415Program.pdf> (dostęp 20.06.2016).
- Uzależnienie od hazardu*, badanie, luty 2011, <http://www.fundacjalotto.pl/jakgracodpowiedzialnie/projekty/konferencje-i-badania>.
- Wielki sukces policji. Mafia hazardowa rozbita*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/831240,Wielki-sukces-policji-Mafia-hazardowa-rozbita>.

Gambling – the Entrance Road to Crime. An Attempt to Analyze the Phenomenon

Abstract

Gambling is analyzed primarily as an addiction but it can also be considered as a way of entry into the crime. The article attempts to analyze this phenomenon, describing gambling as an addiction, its place in the study, the test of theoretical analysis and gambling as an opportunity to enter the path of crime.

Key words: gambling, addiction, crime